

Archeologienota: Het archeologisch bureauonderzoek aan de Jaak Janssenstraat te Gent



Wouter Yperman
Amber Myngheer
Hanne De Langhe
Annelies De Raymaeker

Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode:	2020L293
Aanleiding:	De opgemaakte archeologienota kadert in een geplande omgevingsvergunning stedenbouwkundige handelingen met in totaal een kadastraal oppervlakte van ca. 24 916 m ² . Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen 5000 m ² of meer bedraagt (Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).
Erkend archeoloog:	Wouter Yperman OE/ERK/Archeoloog/2015/00056 Studiebureau Archeologie bv OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Locatie:	Jaak Janssenstraat, Gent (fig. 1.1 en 1.2) Bounding box: punt 1: x = 109 363, y = 204 662 punt 2: x = 109 546, y = 204 901 Gent, afd. 14, sectie E, percelen 294G, 295E, 307P2, 307L2, 307S2, 307T2, 305L, 305R, 304F (fig. 1.3)
Relevante termen: ³⁴	Bureauonderzoek, zandstreek, Gent, Kanaal Gent-Terneuzen
Bebouwde zones:	Geen

³⁴ Thesaurus: <https://inventaris.onroerendergoed.be/thesaurus>

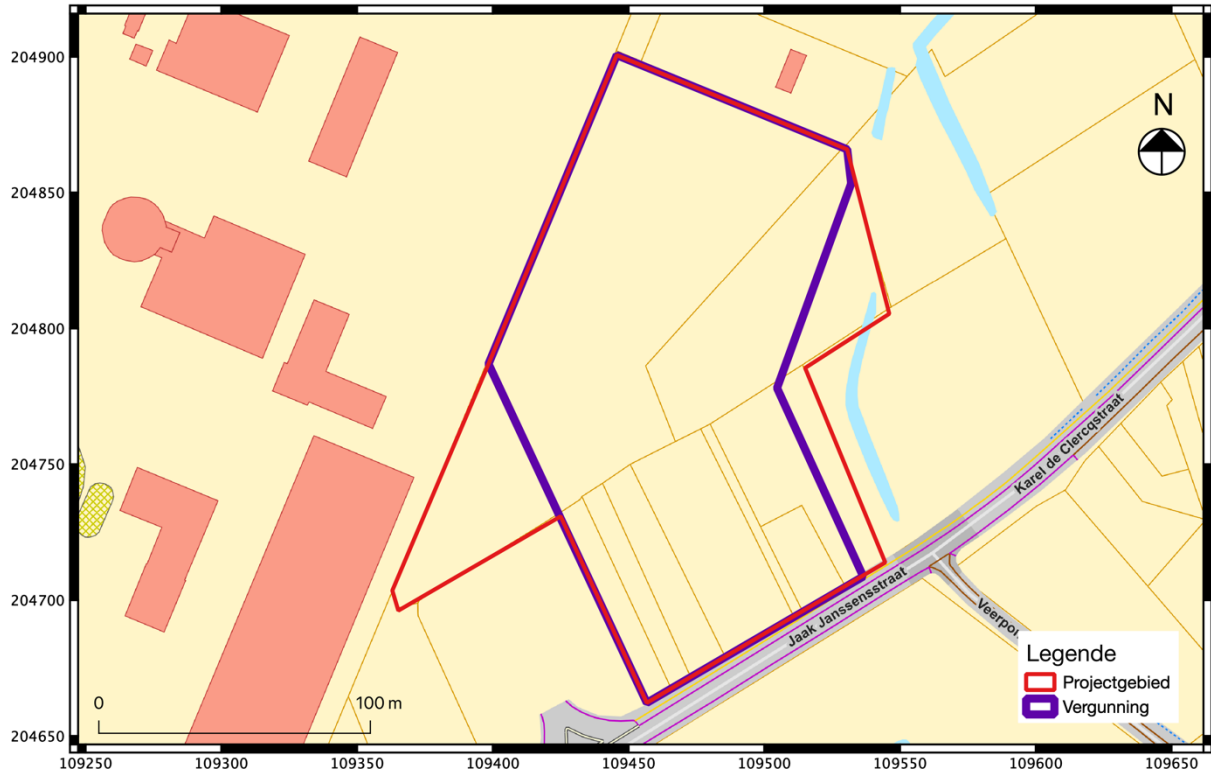


Fig. 2.1: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

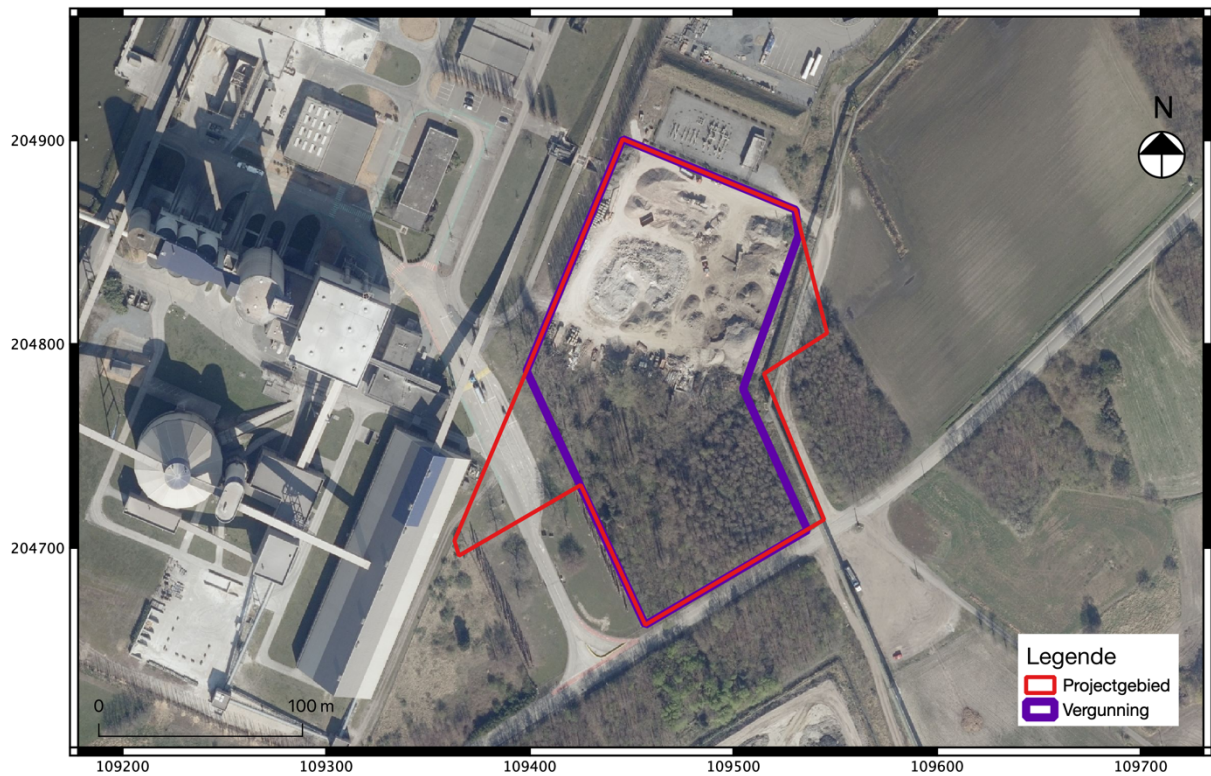


Fig. 2.2: Recente luchtfoto met daarop de huidige terreincondities aangeduid.

2.2 Gemotiveerd advies

Het projectgebied is gelegen langsheen het huidige Kanaal Gent-Terneuzen en ten noorden van het Rodenhuizedok. Het bevindt zich op een oost-west georiënteerde donk langsheen de voormalige bovenloop van de Durme. In het projectgebied komen verschillende zandige bodemseries voor met vaak de bewaring van podzolbodems. Een zuidelijke zone van het terrein is niet gekarteerd (OB) omwille van voormalige bebouwing.

Het projectgebied is gelegen in een zone met hoog archeologisch potentieel voor het aantreffen van prehistorische **artefactensites**. Echter kan worden vastgesteld dat het hoogste potentieel zich clustert meer ten oosten van het huidige projectgebied, langs de beken van de Moervaartvallei. Het huidige projectgebied is onderhevig geweest aan historische landbouw en er wordt geen afdekkend (holoceen) sedimentpakket verwacht, waardoor het prehistorisch looppniveau in de bovengrond te sterk zal aangetast zijn om een apart steentijdtraject te verantwoorden.

Het zuidoostelijk deel van het projectgebied kent een bewoning vanaf de 18^e tot de late 20^e eeuw waarna deze zone stelselmatig bebost is. De diepte van deze verstoring is echter onduidelijk. In de directe omgeving zijn weinig tot geen historische vindplaatsen gekend, maar dit kan te wijten zijn aan slechts beperkt systematisch onderzoek van **sporensites** in deze regio. De opmerkelijke percelering en de locatie langsheen het kanaal doet het bestaan van visvijvers vermoeden in het zuidwestelijke deel van het projectgebied. Het uitblijven van een eenduidige aanduiding van vijvers op historische en topografische kaarten, zorgt er echter voor dat dit niet definitief kan bepaald worden op basis van een bureauonderzoek. Daarnaast konden reeds uitgevoerde sonderingen hier geen verder antwoord op bieden. Het zuidelijk deel van de site bevindt zich, in tegenstelling tot een groot deel van de directe omgeving, niet onder een dik ophogingspakket waardoor eventuele archeologische sites bedreigd kunnen worden bij mogelijke bodemverstoringen. Omdat voorafgaand de ophogingswerken het gehele terrein dient te worden geroid (inclusief verwijdering van alle wortels), gaan deze werken potentieel het archeologisch niveau raken. Hierdoor behoort behoud in situ niet tot de mogelijkheden en dient bijkomend vooronderzoek te gebeuren. **De zone geselecteerd voor verder onderzoek heeft een oppervlakte van ca. 6.088 m².**

Het noordelijke deel van het projectgebied bestaat uit een GGA-zone ten gevolge van de langdurige sterke verstoring van het nabijgelegen industrieterrein.

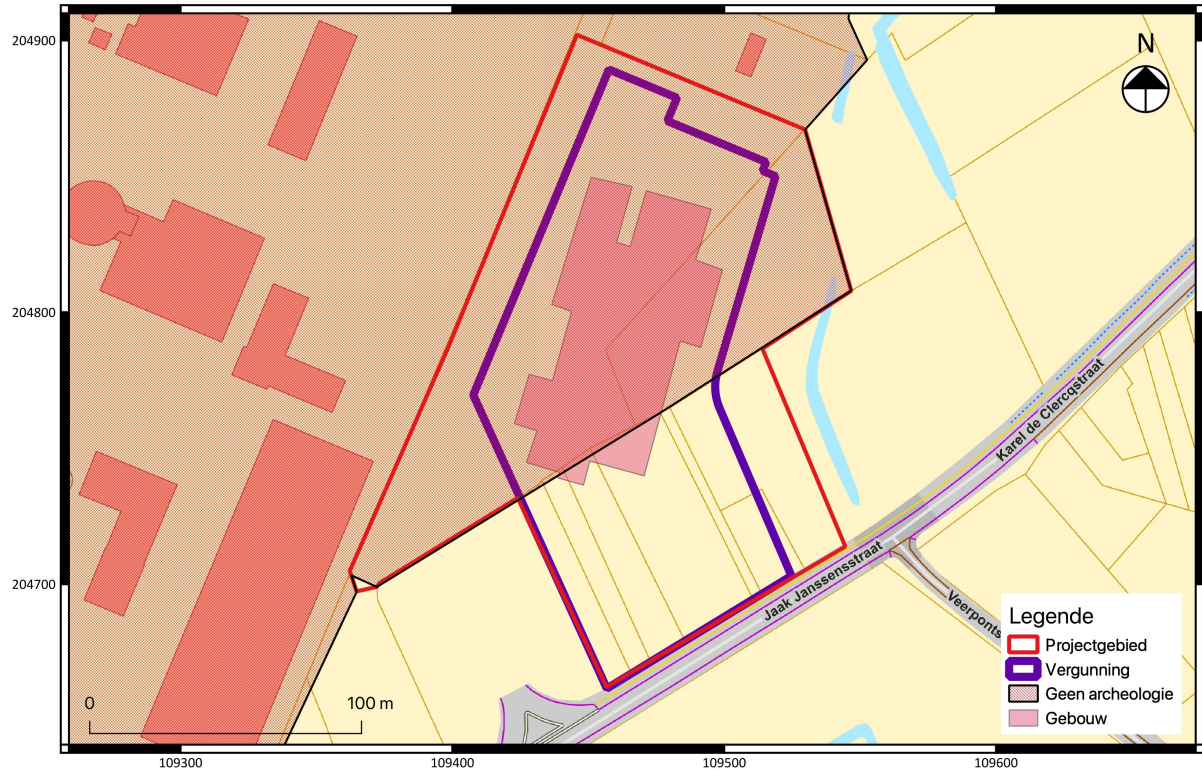


Fig. 2.3: Synthesekaart.

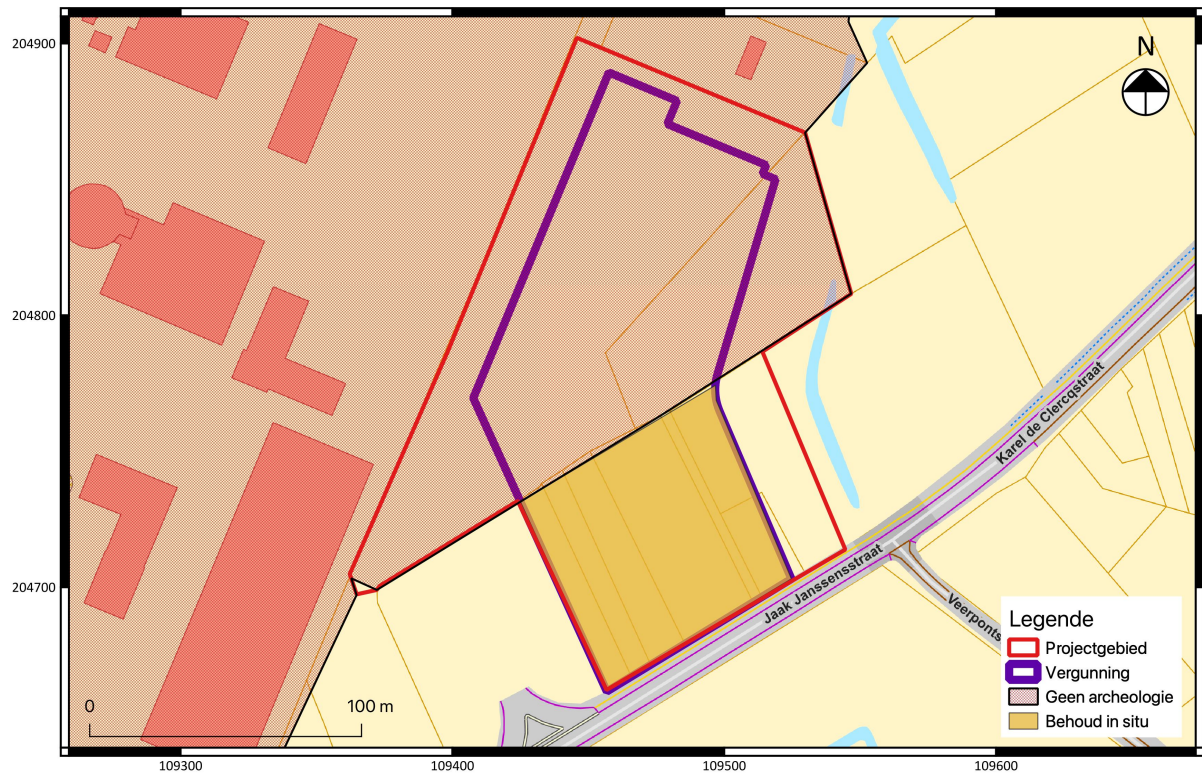


Fig. 2.4: Advieskaart.

2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.3.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

De doelstelling van dit uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem betreft het formuleren van uitspraken omtrent de aan- of afwezigheid van één of meerdere archeologische vindplaatsen en de inschatting van het potentieel op archeologische kennisvermeerdering.

Specifiek voor het proefsleuvenonderzoek:

De doelstelling van dit uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem betreft het formuleren van uitspraken omtrent de aan- of afwezigheid van één of meerdere archeologische vindplaatsen en de inschatting van het potentieel op archeologische kennisvermeerdering.

De volgende onderzoeksvragen zijn hierbij van belang:

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
- Zijn er nog intacte, al dan niet begraven, (paleo)bodems aanwezig?
- In hoeverre is de bodemopbouw, zoals weergegeven op de bodemkaart, recent³⁵ verstoord?
- Zijn er archeologische sporen en/of vondstenconcentraties aanwezig binnen de grenzen van het vergunningsgebied en zo ja, wat is de afbakening hiervan in ruimte en tijd?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Wat is de aard en datering van de aanwezige archeologische waarden?
- Is verder archeologisch onderzoek nodig? Zo ja, welke zones komen in aanmerking voor vervolgonderzoek?

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek konden geen volledig verstoorde zones zonder kans op relevante archeologische waarden worden vastgesteld. Het vergunningsgebied dat geselecteerd is voor verder onderzoek is ca. 6.088 m².

Het vooronderzoek in zijn geheel kan als volledig worden beschouwd als er voldoende informatie is gegenereerd om:

- Een te bekrachtigen nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft.
- Een te bekrachtigen nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.
- Een te bekrachtigen nota op te maken die de onmogelijkheid voor een behoud *in situ* staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.
- Een te bekrachtigen nota op te maken die de mogelijkheid voor een behoud *in situ* staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.

2.3.2 Onderzoeksstrategie, methode en technieken

De keuzes van de methodes voor verder vooronderzoek en het wel/of niet uitvoeren van deze onderzoeken, worden gebaseerd op de volgende vier criteria:

³⁵ Hiermee wordt de periode na de Tweede Wereldoorlog bedoeld.

1° is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

2° is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein?

3° is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief om de methode toe te passen op het terrein?

4° is het NOODZAKELIJK om deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

In eerste instantie wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Mogelijk	Nuttig en noodzakelijk	Motivering
Landschappelijk booronderzoek	Ja	Nee	Op basis van de vooropgestelde verwachting met betrekking tot artefacten- en grondsporensites kan worden gesteld dat het niet noodzakelijk is om voorafgaand het onderzoek met ingreep in de bodem een landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren. Er zijn geen elementen die wijzen op de mogelijk grootschalige versterking van de bodemopbouw, noch wordt er een potentieel geformuleerd met betrekking tot prehistorische artefactensites. De bodemopbouw zelf kan overigens beter gekarteerd worden op basis van profielputten tijdens een proefsleuvenonderzoek.
Landschappelijke profielputten	Ja	Nee	
Geofysisch onderzoek	Nee	Nee	Het is niet nuttig om deze methode toe te passen. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens met betrekking tot de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Deze methode is vooral nuttig op terreinen waar ondergrondse lineaire bodemsporen en (muurwerk)constructies met hoge graad van zekerheid worden verwacht op basis van het bureauonderzoek, wat hier niet het geval is. Daarnaast leent de huidige toestand van het terrein (bomen en begroeiing) zich er niet toe om een degelijk geofysisch onderzoek uit te voeren.
Veldkartering	Ja	Nee	Het is niet nuttig om deze onderzoeksmethode toe te passen. Het is enkel nuttig om een veldkartering uit te voeren op een terrein dat doelbewust hiervoor vlakdekkend toegankelijk is gemaakt (ploegen en laten beregenen), hetgeen voor dit specifiek terrein economisch gezien onwenselijk is.

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methodes	Mogelijk	Nuttig en noodzakelijk	Motivering
Verkennd archeologisch booronderzoek	Ja	Nee	Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek wordt een eerder lage verwachting met betrekking tot prehistorische artefactensites geformuleerd. Het is binnen het huidige project dan ook niet aangewezen op bijkomend booronderzoek uit te voeren.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Ja	Nee	
Profielputten in functie van steentijd artefactensites	Ja	Nee	
Proefsleuven en/of proefputten	Ja	Ja	Voor het opsporen van (pre)historische vindplaatsen met bodemsporen is een proefsleuvenonderzoek de meest accurate onderzoekstechniek voor het verkrijgen van precieze resultaten. Deze methode is ook nuttig/noodzakelijk indien de afgebakende zones voldoende groot zijn om kenniswinst m.b.t. (pre)historische vindplaatsen met bodemsporen te genereren aangezien door middel van proefsleuven op een snelle en efficiënte wijze (wegens een machinale aanleg) een inschatting kan worden gemaakt van de bewaringstoestand van de eventueel aanwezige archeologische waarden voor wat betreft het volledige areaal van het projectgebied.

De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van elk *assessment* zijn beantwoord.

Op basis van bovenstaande afwegingen wordt een **vervolgonderzoek in uitgesteld traject** voorgesteld. Op basis van hogerstaande afwegingen wordt een vooronderzoek voorgesteld dat bestaat uit een proefsleuvenonderzoek over het volledige projectgebied. Deze zone heeft een oppervlakte van **ca. 6.088 m²**.

Het terrein is op dit moment echter nog voorzien van begroeiing en bomen. Deze dienen voorafgaandelijk het onderzoek te worden gerooid. Het vooronderzoek wordt daarom **geadviseerd in een uitgesteld traject, vanwege praktische redenen**. Omdat de diepte van het archeologisch vlak niet gekend is, mogen ze enkel bovengronds worden verwijderd. De stronken en het wortelgestel dienen te blijven zitten.

2.3.3 Onderzoekstechnieken

Proefsleuvenonderzoek

De sleuven worden aangelegd volgens de Code van Goede Praktijk versie 4.0 hoofdstuk 8.6. Omwille van de praktische reden zoals het werken evenwijdig aan de langste perceelgrens en het behalen van een correcte dekingsgraad, wordt geadviseerd voor de aanleg van 5 sleuven (fig. 2.4). Omwille van praktische aspecten zoals snelheid en efficiëntie wordt geadviseerd voor 2 m brede, parallelle proefsleuven met een maximale tussenafstand (gerekend van midden tot midden) van 15m. De sleuven hebben een quasi N-Z oriëntatie. De sleuven worden aangelegd tot op de archeologisch relevante vlakken. De proefsleuven worden aangevuld met kijkvensters verspreid over het terrein.

De proefsleuven en eventuele kijkvensters worden uitgegraven met een graafmachine met een tandenloze bak. Kijkvensters worden gebruikt om sporenconcentraties nader te bekijken, maar ook om schijnbaar lege zones te controleren.

Indien echter anderszits blijkt tijdens het proefsleuvenonderzoek dat de ondergrond sterk verstoord is, kan overgeschakeld worden op proefputten in de lijn van de sleuven met een tussenafstand van ca. 5 m (of volgens het voortschrijdend inzicht van de veldwerkleider) teneinde de mogelijke verstoring (en) snel en efficiënt in kaart te brengen.

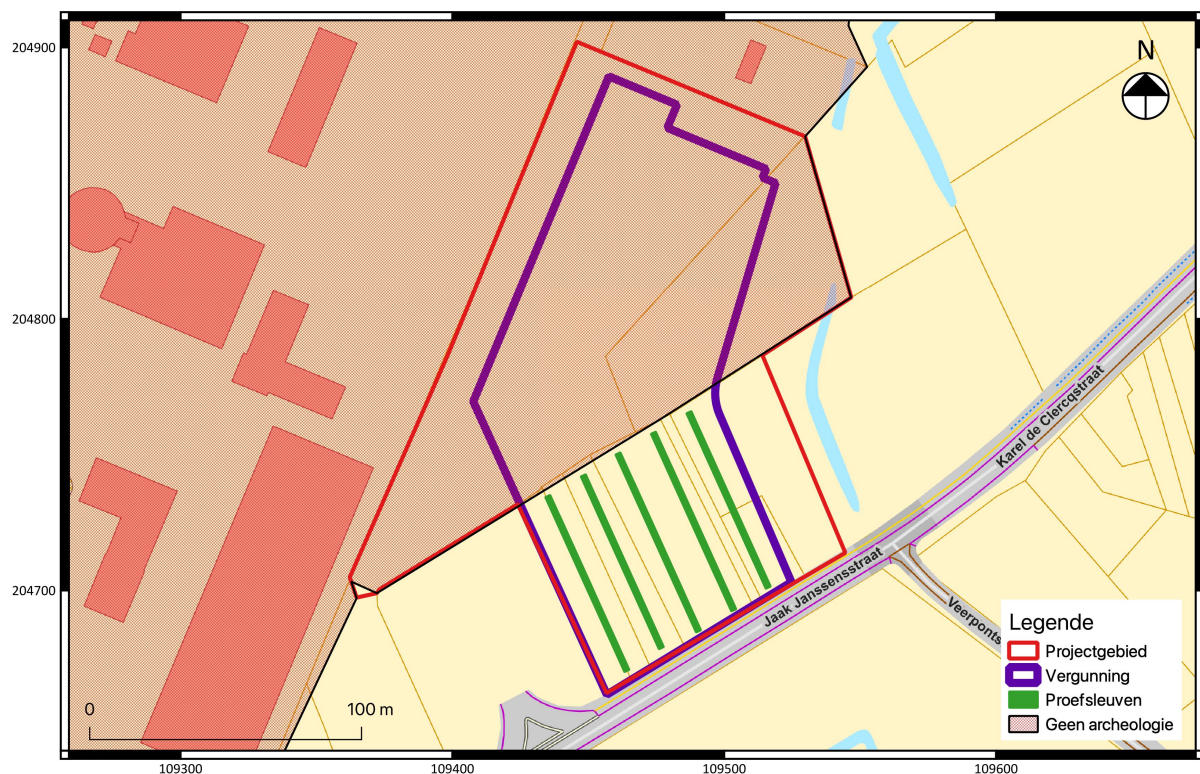


Fig. 2.5: Voorgesteld proefsleuvenplan.

Bibliografie

Literatuur:

- ACKE B., BRACKE M. & WYNS G. 2021, *Nota Doornzele Lochtingstraat. Verslag van de resultaten, 2020-179*, Moerbeke-Waas.
- ACKE B., BRACKE M., FONTEYN P. & WYNS G. 2021, *Doornzele Lochtingstraat Eindverslag Verslag van resultaten*, Moerbeke-Waas.
- BILLEMONT J., KREKELBERGH N. & DESMET C. 2017, *Nota Gent, Karel de Clercqstraat, Programma van Maatregelen (BAAC-rapport 610)*.
- BOGAERT C., LANCLUS K. & VERBEECK M. 1983, *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Gent, Fusiegemeenten, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 4ND*, Brussel – Gent.
- CLAASSENS S. E.A. 2018, *Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek op het industrieterrein van Arcelor Mittal te Gent*.
- CROMBÉ P., PERDAEN Y. & SERGANT J. 2006, Extensive Artefact Concentrations: Single Occupations or Palimpsests? The Evidence from the Early Mesolithic Site of Verrebroek “Dok” (Belgium), in: KIND J. (ED.), *After the Ice Age. Settlements, subsistence and social development in the Mesolithic of Central Europe, Proceedings of the International Conference 9th tot 12th of September 2003*, Stuttgart, 237-244.
- DEBRABANDERE F., DEVOS M., KEMPENEERS P., MENNEN V., RYCKEBOER H. & VAN OSTA W., 2010, *De Vlaamse Gemeentenamen, Verklarend woordenboek*. Brussel: Davidsfonds Uitgeverij.
- DEVROE A. 2020, *Archeologienota: Programma van Maatregelen - Gent, Willem van Rubroeckstraat*.
- DE WITTE A. 2018, *Archeologienota Gent, Rodenhuizedok. Programma van maatregelen (BAAC Vlaanderen Rapport 743)*, Bassevelde.
- EGGERMONT G. e.a. 2017, *Archeologienota met beperkte samenstelling Gent-Wondelgem, Willem van Rubroeckstraat (BAAC-rapport 612)*.
- HEIRBAUT E. 2017, *Project Steelanol, Arcelor Mittal Gent: nieuwbouw aan de Knippegroen te Sint-Kruis-Winkel. Programma van Maatregelen (LAREs-rapport 63)*.
- HEIRMAN F. E.A. 2019, *John F. Kennedylaan – Leiding Arcelor Mittal (Gent, Oost-Vlaanderen), Archeologienota, Bureauonderzoek (fase 0), Deel 2: Programma van Maatregelen*.
- KRUG C. 2017, *Archeologienota Gent, De Clercqstraat, Programma van Maatregelen (BAAC-rapport 409)*.
- MATTHIJS J., 1999. Kaartblad 25, Hasselt, in: DE GEYTER G. (ED.), *Toelichtingen bij de Geologische Kaart van België, Vlaams Gewest*, Brussel: Ministerie van economische zaken.

SAELENS D. & VERHAEGHE C. 2021, Archeologienota Gent, Veerpontstraat, Deel 2: Programma van Maatregelen (*BAAC-rapport 1758*).

VAN BAVEL J. 2018, Rodehuizedok, Gent. Programma van Maatregelen, (*VEC Nota 461*), Sint-Michiels, Brugge.

VAN DER DOOREN L. E.A. 2021, Archeologienota Gent, Pleitstraat, Deel 2: Programma van Maatregelen (*BAAC-rapport 1982*).

VANDEPUTTE O., 2011, *Erfgoedbibliotheek van de Belgische gemeenten, Oost-Vlaanderen*. Tielt: Lannoo.

VAN LAERE E. 2019, Archeologienota Sint-Kruis-Winkel, Windturbines, Programma van Maatregelen (*BAAC-rapport 1242*).

VAN LAERE E. 2020, Archeologienota R4 O4bis – Moervaart, Deel 2: Programma van Maatregelen (*BAAC-rapport 1505*).

VAN RANST E. & SYS C., 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*. Gent: Laboratorium voor Bodemkunde.

Websites geraadpleegd januari 2021, juli 2022 en april 2023:

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/thesaurus>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten>

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Moervaart>

<https://onderzoeksbalans.onroenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

www.agiv.be

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

<https://www.bunkergordel.be/>